

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra filosofie a religionistiky

Bakalářská práce

**DRUHY LÁSKY V KONTEXTU BIOETICKÉ
ARGUMENTACE**

Vedoucí práce: doc. Ing. Tomáš Machula Th.D., Ph.D.

Autor práce: Leona Smrčková
Studijní obor: Sociální a charitativní práce
Ročník: 3.

2011

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

30. března 2011

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Ing. Tomášovi Machulovi, Th.D., Ph.D. nejen za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce, ale i za ochotu a čas, který mi věnoval.

Děkuji všem svým blízkým, obzvláště manželovi Jiřímu, za podporu a trpělivost.

OBSAH:

ÚVOD	6
1 POJETÍ LÁSKY V DNEŠNÍ DOBĚ	7
2 DRUHY LÁSKY	9
2.1 Láska přijímající a dávající	9
2.2 Láska k druhým a láska k sobě.....	9
2.3 Čtyři druhy lásky	11
2.3.1 Erós	11
2.3.2 Fília	12
2.3.3 Agapé	13
2.3.4 Storgé	13
3 CHARAKTERISTIKA LÁSKY	15
3.1 Vlastnosti lásky	15
3.2 Jazyky lásky.....	16
4 EUTANAZIE	19
4.1 Aktivní eutanazie.....	19
4.2 Asistovaná sebevražda	20
4.3 Pasivní eutanazie	20
4.4 Argumenty pro eutanazii	21
4.5 Eutanazie v praxi	22
4.5.1 Podmínky pro provedení eutanazie	22
4.5.2 Příklady zneužití eutanazie v historii.....	23
4.6 Argumenty proti legalizaci eutanazie.....	24
4.7 Postoj křesťanství k eutanazii.....	26
5 LÁSKYPLNÁ ODPOVĚĎ NA UTRPENÍ	28
5.1 Představa umírajícího pacienta o laskavé péči.....	28
5.2 Paliativní medicína	28
5.3 Význam lidského utrpení.....	30

5.3.1	Nemoc jako příležitost.....	30
5.3.2	Přijetí utrpení a smrti v křesťanství	30
5.3.3	Logoterapie	31
5.3.4	Základní potřeby umírajícího	31
6	LÁSKA x EUTANAZIE V PRAXI.....	33
6.1	Pomoc lidem, kteří nechtějí být na obtíž.....	33
6.2	Případ ženy ve vegetativním stavu.....	34
6.3	Případ ženy s rakovinou prsu	34
6.4	Případ ženy s Alzheimerovou chorobou	35
	ZÁVĚR.....	36
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	37
	ABSTRAKT.....	40
	ABSTRACT	41

ÚVOD

Ve své práci nejprve objasním základní pojmy týkající se lásky, jejích druhů, podob a způsobů, jakými promlouvá ke svému okolí. Lásku nelze jednoznačně definovat, proto se pokusím nastínit daný pojem z několika úhlů, pokusím se popsat základní znaky lásky. Je láska pokaždé jiná, nebo je neměnná, je to danost, statický pojem nebo proces, který se stále vyvíjí a mění?

V další části se budu věnovat pojmu eutanazie. O eutanazii se v dnešní době mnoho hovoří. Lidé hledají argumenty pro a proti eutanazii, snaží se nalézt odpověď na otázku, zda může být v lidském životě místo pro eutanazii. Každý člověk si pod tímto pojmem představuje něco jiného. Popíšu proto jednotlivé pohledy na eutanazii, její druhy, argumenty pro a proti eutanazii. V další část popíšu způsob, jakým mohou lidé reagovat na lidské utrpení bez použití eutanazie.

Na závěr mé teoretické práce se pokusím pomocí případů smrtelně nemocných lidí, které byly již popsány v literatuře, porovnat přístup eutanazie a přístup motivovaný různými druhy lásky. Pokusím se zodpovědět na otázky, zda může být láska argumentem pro eutanazii. Může člověk říci, že zabíjí, protože miluje? Není vlastně žádost o eutanazii skrytou žádostí o lásku? Není na volání po eutanazii odpovědí jiný čin než její provedení? V závěru své práce shrnu zjištěné skutečnosti, pokusím se najít nějaké souvislosti mezi eutanazií, láskou a možnostmi, jaké stanovisko k eutanazii zaujmout.

Práce sociálního pracovníka je prací s lidmi, může být motivována různým způsobem. Sociální pracovník by měl znát také možnosti motivace svých klientů k různým postojům a činům. Proto je nutné, aby se orientoval i v této oblasti.

Ve své práci budu vycházet z knih autorek, kteří se setkávají se smrtelně nemocnými lidmi MUDr. Marie Svatošové, MUDr. Marty Munzarové a MUDr. Heleny Haškovcové. Teoretické znalosti o lásce budu čerpat zvláště z knih autorů Ericha Fromma, Garyho Chapmana a dalších autorů, které uvedu v seznamu literatury.

1 POJETÍ LÁSKY V DNEŠNÍ DOBĚ

Co je tedy láska a jak jí můžeme rozumět? „Láska – kladný, silný emocionální vztah k jiné osobě, ideji, věci i k sobě samému; zahrnuje intimitu vztahu, závaznost, odpovědnost; objekt lásky má vždy vysokou citovou hodnotu; má nespočet podob od lásky partnerské, rodičovské, přes lásku k poznávání a vědění až k žádoucím morálním hodnotám.“¹

Jak vnímá lásku dnešní člověk? V otevřené encyklopedii Wikipedii se může návštěvník internetu dozvědět, že láska existuje ve všech kulturách, že je mnoho druhů lásky. Různé jsou však formy jejích projevů i způsob pojmenování a interpretace. Význam pojmu se liší v individuálním pojetí každého člověka v závislosti na osobních vlastnostech a zkušenostech.² Pokud nepostačí zběžné seznámení s daným pojmem a bude se chtít láskou dále zabývat, nalezne zde odkazy na patřičnou literaturu.

Každý člověk se nebude chtít zabývat hlubším studiem tohoto pojmu, co však mají téměř všichni lidé společného, je jejich touha po lásce. Člověk touží milovat a být milován. Ve slově láska si mnozí vybaví vztah mezi mužem a ženou, zamilovanost a okouzlení, které přivádí člověka do stavu citového vzrušení. Této touhy jsou plné nejen populární písně, ale i díla světové literatury. O moci lásky vypráví pohádky a pověsti. Sama Bible zvěstuje její tajemství. Od počátku stvoření je láska muže a ženy ústředním tématem, od něž se odvíjejí všechny další úvahy o jejich vztahu.³

Co si tedy lidé pod láskou představují? Každý něco jiného. Záleží na věku, původu, pohlaví, na zkušenostech toho kterého člověka. Děti si pod pojmem láska většinou představují nějaký druh péče o blízkého člověka, porozumění, blízkost, podporu... Na otázku „Co je to láska?“, odpovídají například takto:

„,Od té doby, co moje babička onemocněla artrózou, nemůže se už ohnout a namalovat si nehty na nohou. Tak to za ní teď pokaždé dělá můj dědeček, i když sám má artrózu v rukách. To je podle mě láska...´ Rebecca 8 let

„Když jsem hrála na koncertě na piáno, byla jsem na pódiu a hrozně jsem se bála...Podívala jsem se na všechny ty lidi, co mě pozorovali a zahlédla jsem mého

¹ HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*, s. 123.

² Srov. Wikipedie. Otevřená encyklopedie. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1ska>. [online].

³ Srov. GRŮN, A. *Víra, naděje a láska*, s. 75-76.

tatínka, jak na mě mává a usmívá se. Byl jediný, kdo to dělal. Pak už jsem se vůbec nebála....´ Cindy 8 let“⁴

Dospívající, a nejen oni, si pod pojmem láska často představují další matoucí slovo, a sice zamilovanost. Je zamilovanost láskou nebo je to něco úplně jiného? Rozdíl mezi zamilovaností a láskou je veliký. Zamilovanost není aktem vůle nebo vědomého rozhodnutí. Nezáleží na tom, jestli se chceme zamilovat, či nikoliv. Často se zamilujeme v době, kdy se nám to vůbec nehodí, a do lidí, o kterých by nás to vůbec nenapadlo. Zamilovanost nás nestojí žádné úsilí. Neskutečné věci nás nutí dělat instinkt zamilovanosti. Pokud jsme zamilovaní, nezáleží nám na osobním růstu ani na růstu svého protějšku. Zamilovanost nás utvrzuje v tom, že jsme to dotáhli do cíle, že jsme na vrcholu štěstí a toužíme tam zůstat. Je to „geneticky určená instinktivní část našeho namlouvání.“⁵

⁴ Co je to láska? Dostupné na WWW: http://www.uterky.estranky.cz/clanky/co-je-to-laska_.html.
[online].

⁵ Srov. CHAPMANN, G. *Pět jazyků lásky*, s. 23.

2 DRUHY LÁSKY

2.1 Láska přijímající a dávající

Lásku můžeme rozdělit na přijímající a dávající. Zajímavým způsobem takto uchopil lásku C. S. Lewis. V úvodu ke své knize píše, že se těšil, že napíše docela snadnou chvalořeč na dávající druh lásky a zneváží lásku přijímající. Skutečnost je složitější, než předpokládal. Obě lásky totiž spolu úzce souvisí.⁶

„Naše lásky dávající se Bohu skutečně podobají, a z našich lásek dávajících se Bohu nejvíce podobají ty, které jsou ve svém dávání nejrozmařilejší a nejneúnavnější. Všechno, co o nich říkají básníci, je pravdivé. Jejich radost, síla, trpělivost, jejich ochota odpouštět, jejich touha po dobru milovaného - to všechno je skutečným obrazem Božího života, hodným zbožšťování.“⁷

Myslím si, že v souvislosti s touto myšlenkou je nutné a zajímavé uvážit schopnost a kapacitu člověka dávat se a rozdávat energii lidem kolem sebe. Je známou skutečností, že lidé, kteří kolem sebe neúnavně rozdávají lásku, kteří jsou zapojeni do nějaké vysilující činnosti, kteří dlouhodobě o někoho pečují, musí lásku také někde získávat, musí energii někde dočerpávat, ať už ze vztahu k jiným lidem, k Bohu, nebo z nějaké činnosti, která je naplňuje uspokojením...Musíme tedy zároveň milovat láskou přijímající, ze které načerpáme sílu a lásku, abychom mohli načerpané posílat dál. Přesně jak říká C. S. Lewis: „Milujeme-li láskou přijímající, vnímáme milovaného v souvislosti s našimi vlastními potřebami zrovna tak, jako vnímá žíznivý člověk vodovodní kohoutek nebo alkoholik sklenici džinu. A láska přijímající, stejně jako potřebná potěšení, nevydrží déle než potřeba sama.“⁸ Pokud nebudeme účinně přijímat lásku a energii ze zdrojů pro nás vhodných a dostupných, můžeme schopnost rozdávat lásku ztratit a to mnohdy ke škodě těm, kterým lásku dáváme.

2.2 Láska k druhým a láska k sobě

S rozdělením lásky na lásku dávající a přijímající úzce souvisí rozdělení lásky na lásku k druhým a lásku k sobě. Dalo by se říci, že láska dávající je obrácená na druhého, na

⁶ Srov. LEWIS, C. S. *Čtyři lásky*, s. 3.

⁷ Tamtéž, s. 8.

⁸ Tamtéž, s. 13.

jeho potřeby a přání, oproti tomu láska k sobě nás učí vnímat sebe, své potřeby, dočerpávat energii, abychom se mohli poté opět obrátit k druhým.

- **Láska k sobě**

Pokud chceme milovat druhé lidi, musíme začít s láskou k sobě samému. „Milovat sebe totiž znamená nejen se přijímat se vším, co ke mně patří, ale navíc na sebe hledět laskavým a milujícím pohledem, mít se rád, skutečně se milovat.“⁹ Musíme se naučit vnímat krásu svého těla, hledět na ně dobrým pohledem, ale také se s ním naučit dobře zacházet. Pokud budeme takto hledět na sebe, budeme jistě schopni laskavého pohledu na druhého.¹⁰

Již v Bibli nacházíme tato slova: „Miluj svého bližního jako sám sebe.“(Mt 22,39) Pokud se zamyslíme nad tímto výrokem, určitě nás napadne, jestli není něco v nepořádku. Proč Ježíš neříká, abychom milovali svého bližního více než sebe, proč ho nestaví před nás? Máme ho milovat jenom jako sebe samého, ne méně, ale také ne víc než sebe. Měli bychom myslet také na sebe, na své schopnosti, na své hranice, na svou únavu, na nutnost odpočívat. Neklade před nás nespílitelné požadavky, je si vědom naší lidské omezenosti, dává nám proto čas nejen na práci, ale i na odpočinek. Asi není náhodou, že se v dnešní době, kdy moderní člověk přestává poslouchat biblické: ‚Pomni, abys den sváteční světil.‘ (Ex 20,8), objevují méně známé nemoci a problémy z vyčerpání, např. únavový syndrom nebo syndrom vyhoření. Technické vynálezy a jiné vymoženosti nás zbavily těžké práce, ale odpočívat za nás nemohou.

V souvislosti se sebeláskou je nutné zamyslet se nad sobeckostí. Je sobeckost stejná jako sebeláska, nebo to jsou jevy opačné? Pokud je správné milovat bližního jako lidskou bytost, musí být správné milovat sebe, protože i já jsem lidská bytost. Láska k sobě samému je nerozlučně spjata s láskou ke každé jiné bytosti. Sobecký člověk se nemiluje příliš, ale příliš málo, ve skutečnosti se nenávidí. Má nedostatek tvůrčí síly, který se projevuje nedostatkem něžnosti k sobě samému a péče o sebe samého, a cítí se nicotný a zklamaný. V důsledku toho se snaží ze života urvat uspokojení, v jehož dosažení si sám brání. Nepečuje příliš o sebe, ale neúspěšně zakrývá fakt, že o sebe nepečuje. Stává se tím nesrozumitelný nejen ostatním, ale i sobě.¹¹

⁹ GRŮN, A. *Víra, naděje a láska*, s. 88.

¹⁰ Srov. Tamtéž, s. 88-89.

¹¹ Srov. FROMM, E. *Umění milovat*, s. 60.

- **Láska k druhým**

Pokud se tedy naučíme milovat sami sebe, pokud se přijmeme takoví, jací jsme, se svými omezeními a nedokonalostmi, bez podmínek, můžeme stejným způsobem milovat druhé. Je nutno na počátku říci, že láska k sobě a láska k druhým se vzájemně nevylučují. Jak už bylo řečeno výše, vzájemně se podmiňují. Říká se, že láska se rozdávaním neumenšuje, ale naopak rozmnožuje.

Krátká definice lásky zní: „Milovat znamená chtít něčí dobro.“¹² V první řadě to znamená přijímat a uznávat jeho tělesné a duševní, přirozené a nadpřirozené dary nebo získané schopnosti. Znamená to také přát mu dobro, které by ještě měl mít a rozvinout nebo znova získat. Také jsme povinni úměrně svým možnostem zasazovat se o ochranu dobrých darů druhé osoby a obnovovat nebo probouzet to, co mu z dobra chybí. Lásku k bližnímu lze definovat jako „upřímné oceňování tělesných a duševních darů bližního a jejich ochranu a podporu ve shodě s povoláním, které dostal od Boha.“¹³

2.3 Čtyři druhy lásky

Čeština zná pouze jediný pojem pro lásku, řečtina rozeznává čtyři základní druhy: erós, filia, storgé a agapé. Každý druh lásky představuje něco jiného, každý má jinou kvalitu, ale některé jsou si blízké, některé navzájem propojené a spolu související.

2.3.1 Erós

Pojmem erós je označována žádostivá láska, erotická přitažlivost mezi mužem a ženou, která muže nutí hledat si partnerku a dobývat ji. Starozákonní Píseň písni opěvuje tento erotický vztah jako největší Boží dar člověku.¹⁴ Láska erotická je touha po úplném splnutí, po spojení s druhým člověkem. Je svou povahou exkluzivní, a nikoli univerzální; je to snad nejklamnější forma lásky vůbec. Často se směšuje se zamilováním, s náhlým zhroucením přehrad, které oddělovaly dva lidi. Když se cizí člověk stane známým, není již přehrad, není již náhlého sblížení, kterého by bylo třeba dosáhnout. Milovaná osoba se stává stejně dobře známou jako člověk sám, nebo možná stejně málo známou.¹⁵

¹² Srov. AKVINSKÝ, T. *O lásce*, s. 170.

¹³ Srov. PESCHKE, K.-H. *Křesťanská etika*, s. 187.

¹⁴ Srov. GRŮN, A. *Víra, naděje a láska*, s. 78.

¹⁵ Srov. FROMM, E. *Umění milovat*, s. 55-56.

Většina lidí spojuje pohlavní touhu s pojmem lásky, a proto může snadno dojít k mylnému závěru, že se milují, když po sobě touží fyzicky. Láska může vyvolat přání po pohlavním spojení, ale v tomto případě splývá s něžností. Pohlavní přitažlivost vyvolává na okamžik iluzi spojení, ale bez lásky vede takové spojení k tomu, že si dva cizí lidé zůstanou stejně vzdáleni, jako byli předtím, někdy se jejich odcizení ještě prohloubí.¹⁶ Křesťanství se dnes často vyčítá, že se v minulosti stavělo negativně k tělesnosti. Tendence tohoto typu opravdu existovaly. Ale v dnešní době se pro změnu erós často degraduje na čirý sex, stává se zbožím, věcí, kterou lze kupovat a prodávat, dokonce člověk sám se tak stává zbožím. Pohlíží na tělo a sexualitu jako na pouze materiální složku sebe samého a podle toho se svým tělem také nakládá. Křesťanská víra vždy pohlížela na člověka jako na „podvojně jednotnou bytost, v níž se duch a materie vzájemně prostupují, a tak obojí zakouší novou ušlechtilost.“¹⁷

2.3.2 Fília

„Fília je láskou přátelskou, netouží si přítele přivlastnit, ale miluje ho pro něho samého a raduje se z něho, ať je, jaký je.“¹⁸

„Způsob, jak se láska mezi přáteli projevuje, a znaky, jimiž se určuje pojem přátelství, zdají se pocházeti z chování člověka k sobě samému. Za přítele se totiž pokládá ten, kdo chce a chová skutečné nebo zdánlivé dobro kvůli druhému, anebo ten, kdo chce, aby byl a žil kvůli němu, zrovna jako tomu bývá u matek k dětem a také u přátel, i když jeden druhého urazil; jiní zase pokládají za přítele toho, kdo s druhým stále obcuje a téhož si žádá. Kdo s přítelem sdílí bol i radost, a to se zas nejvíce přihází u matek. Něčím takovým se určuje také pojem přátelství.“¹⁹

Velice málo moderních lidí se domnívá, že přátelství je láska srovnatelné hodnoty nebo dokonce, že je to vůbec láska. Staří Řekové a Římané spatřovali v přátelství tu nejšťastnější a nejlidštější ze všech lásek. Bylo pro ně korunou života a školou ctností. Moderní svět jeho význam přehlíží. Vypadá to, že málokdo si přátelství váží, protože málokdo je okouší. Přatelství je totiž nejméně přirozená ze všech lásek. Je to láska nejméně instinktivní, organická, biologická, nejméně pospolitá a nejméně nezbytná. Má nejméně co činit s našimi nervy. Na přátelství není nic tělesného: není tu nic, co by nám zrychlovalo tep nebo při čem bychom se červenali nebo bledli. Odehrává se zásadně

¹⁶ Srov. Tamtéž, s.57.

¹⁷ Srov. BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*, s. 11.

¹⁸ GRŮN, A. *Víra, naděje a láska*, s. 79.

¹⁹ ARISTOTELÉS. *Etika Nikomachova*, s. 231.

mezi jednotlivci; v okamžiku, kdy jsou dva lidé přáteli, oddělili se do určité míry od stáda. Bez erótu by nikdo z nás nebyl počat a bez náklonnosti by nikdo z nás nebyl vychován; můžeme však žít a rozmnožovat se bez přátelství. Z hlediska biologického je lidstvo vůbec nepotřebuje.²⁰

2.3.3 Agapé

Agapé je láskou božskou, čistou a ryzí. Pokud milujeme láskou agapé, přejeme dobro nejen přáteli, ale každému člověku. Agapé nepožaduje od Boha ani od bližního vůbec nic, miluje svůj protějšek jenom kvůli němu samému. Nečiní si žádné vlastnické nároky, nemá touhu kontrolovat druhého. Je to čistá láska, z které vyzařuje odlesk lásky božské. Je vrcholem, po jehož dosažení všichni toužíme. Nesmíme si ale představovat, že postupujeme krok za krokem od erótu k fílii a od ní k agapé a že po jejím dosažení předchozí dva způsoby odložíme. Všechny tři formy totiž k sobě neoddělitelně patří. Fília se podílí na síle erótu, ale i agapé potřebuje erós, jinak by byla bezmocná a bezvýznamná. Agapé naopak bývá přítomna i v erótu – pak jde o cudnou, čistou lásku.²¹

2.3.4 Storgé

Základní rozdělení musíme doplnit ještě o lásku storgé. Storgé je nejpokornější a nejrozšířenější ze všech lásek, láska, v níž se naše zkušenosti nejméně odlišují od toho, co prožívají zvířata. Nemá tím ale nižší hodnotu. Storgé je náklonnost, zvláště rodičů k dětem, ale také dětí k rodičům. Toto je její původní podoba, stejně jako hlavní význam tohoto slova.²²

Láska storgé je nepodmíněná podpora života dítěte. Podpora má dvě stránky:

- péči a odpovědnost nezbytně nutnou pro zachování života dítěte a pro jeho růst,
- postoj, který vnuká dítěti lásku k životu, který mu dává pocit, že je dobře být dítětem na této Zemi.

Většina matek je schopna dát dítěti podporu a péči, ale není schopna předat tento, tak důležitý postoj. K tomu musí být žena nejen dobrá matka, ale také šťastný člověk

²⁰ LEWIS, C. S. *Čtyři lásky*, s. 45.

²¹ Srov. GRŮN, A. *Víra, naděje a láska*, s. 79-80.

²² Srov. LEWIS, C. S. *Čtyři lásky*, s. 26.

- a tohoto cíle mnoho lidí nedosáhne. Láska matky k životu je stejně nakažlivá jako její úzkost.²³

²³ Srov. FROMM, E. *Umění milovat*, s. 52-53.

3 CHARAKTERISTIKA LÁSKY

3.1 Vlastnosti lásky

Celou řadu vlastností lásky vyjmenovává svatý Pavel v 1. listě Korint'ánům:

„Láska je trpělivá, laskavá, nezávidí, láska se nevychloubá a není domýšlivá. Láska nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy. Nemá radost ze špatnosti, ale vždycky se raduje z pravdy. Ať se děje cokoliv, láska vydrží, láska věří, láska má naději, láska vytrvá. Láska nikdy nezanikne.“ (1 Kor 13,4-8)

Zaměříme se alespoň na nějaké vlastnosti lásky, jak je v knize Křesťanská etika uvádí Peschke.

- *Niternost*

Láska musí přijímat hodnoty a dobré dary druhého čestně a bez závisti a zlehčování. Láska musí druhému projevovat opravdový a upřímný zájem a účast.

- *Aktivita*

Láska musí být aktivní a účinně se starat o blaho druhých. I kdyby u někoho vinou jeho chudoby nebo bídy zcela chyběly vnější skutky lásky, musí prokazovat praktickou pomoc v míře, v jaké je to jen možné. Pomocí své vciťovací schopnosti se máme přenášet do života druhých, na každou situaci se dívat očima druhého i svými vlastníma a v aktivním spolucitění se účastnit jeho bolestí a radostí.

- *Úcta*

Vlastností lásky je též pokorný a uctivý respekt k osobám nebo společenstvím, které milujeme nebo kterým pomáháme. Pokorný respekt k jedinečné hodnotě a důstojnosti každé osoby nebo sociální skupiny je podmínkou rozvoje a trvání jakéhokoli pravého vztahu lásky a úcty.²⁴

Další důležitou vlastností lásky je odstranění strachu, že nebudu dost milován, a potřeby vlastnit objekt lásky jako předmět materiálního vlastnictví. Někdy to bývá složité, protože strach a vlastnické touhy jsou v duši velice zakořeněny. Obranou proti tomu je soustředění na svou lásku a jen na ni.

²⁴ Srov. PESCHKE, K.-H. *Křesťanská etika*, s. 190-191.

„Láska chce lásku dávat, chce být prospěšná, něžná, pozorná, uznalá. Kdo se na tyto věci soustředí, ten je schopen lásky a díky ní bude šťastný. Kdo chce vlastnit a kdo má strach, ten svoji schopnost lásky oslabí a všechno ztratí.“²⁵

3.2 Jazyky lásky

Každý člověk je jiný, vychází z jiné rodiny, z jiného kulturního prostředí, je zvyklý na určitý způsob chování. Lásku umí projevovat, dávat, ale i přijímat jiným způsobem. Dá se říci, že hovoří jiným jazykem lásky. Většinou mluvíme několika jazyky najednou, ale jeden nebo dva jsou pro nás významnější. Pokud odhalíme, jakým jazykem nejčastěji hovoří ten, koho milujeme, najdeme k němu snadněji cestu, dokážeme ho lépe milovat.

- *Slova ujištění*

„Skutečná láska nespočívá v tom, že budete mít všechno, co chcete, ale že budete dělat dobré věci pro toho, koho milujete. Ve skutečnosti to ale zároveň funguje tak, že když jsme sami kladně přijímáni, máme mnohem větší motivaci toto jednání opřevovat a vycházet partnerovi také vstříc. Pozitivní verbální hodnocení je jenom jednou z více možností, jak partnerovi projevit svou podporu. Jedním z dialektů jazyka ujištění jsou slova povzbuzení. Přesný význam slova povzbuzení znamená ‚naplnit odvahou‘. Všichni máme svá skrytá místa, kde se cítíme nejistě.“²⁶ Zde se opět prolíná láska dávající a přijímající, láska k sobě a láska k druhým. Pokud já budu naplňovat potřebu lásky druhého, dokáže potom on naplnit potřebu mojí. Této schopnosti je potřeba se učit celý život. Souvisí se schopností empatie, se schopností vidět z perspektivy našeho partnera. Musíme být schopni pochopit, co je podstatné pro něj. Pokud chceme lásku vyjadřovat verbálně, musíme to dělat pomocí laskavých slov. Nezáleží ovšem jen na slovech, ale i na způsobu našeho vyjadřování. Jedna a táž věta může být úplně jiným sdělením, záleží na způsobu řeči, na postoji těla... Můžeme se vyjadřovat protichůdně. Je nutné si stále uvědomovat, že náš partner bude obvykle přikládat větší význam tónu našeho hlasu než významu slov.²⁷

- *Pozornost*

Dalším jazykem lásky je pozornost. „Nejvýznamnějším aspektem pozornosti je blízkost. Nikoliv však ve smyslu fyzickém. Lidé, kteří jsou spolu v jednom pokoji, si jsou velmi

²⁵ Srov. LAUSTER, P. *Láska*, s. 33-34.

²⁶ CHAPMAN, G. *Pět jazyků lásky*, s. 29.

²⁷ Srov. Tamtéž, s. 31-32.

blízko, přesto to ale nemusí znamenat, že jsou opravdu spolu. Skutečná blízkost souvisí se schopností plně se soustředit jeden na druhého.“²⁸ Neznamená to, že se musíme jeden druhému dívat do očí, můžeme dělat něco společně a svoji pozornost a zájem směřovat ke svému partnerovi. Určité aktivity jsou pouze nástrojem, skrze který můžeme zakoušet pocit blízkosti. Společně strávený čas je dokladem toho, že nám na druhém záleží, že nás těší být ve společnosti toho druhého a že jsme rádi, když můžeme dělat něco společně. Jedním z projevů jazyka pozornosti je vzájemné naslouchání. Je tím myšlen příjemný dialog, kdy dva jedinci vzájemně sdílí své zkušenosti, myšlenky, pocity a touhy.²⁹ Neznamená to, že si pouze poslechnu, co druhý říká. Znamená to, že se budu aktivně zajímat o obsah jeho slov, budu se zajímat o jeho pocity, o způsob, jakým sdělované vnímá právě ten druhý, mohu mu pomoci reflektovat sdělované.

- *Skutky služby*

Pokud chceme promlouvat tímto jazykem, děláme takové věci, které by partnera potěšily. Snažíme se jej potěšit tím, že mu vyhovíme, vyjadřujeme svou lásku tím, že něco děláme jen kvůli němu, nebo třeba za něho. Může to znamenat různé věci: uvařit jídlo, prostřít stůl, umýt nádobí, vyluxovat, vyleštit nábytek, spravit auto, hrát si s dětmi... Vyžadují naši pozornost, určitý časový rozvrh, úsilí a energii. Skutečným výrazem lásky se stávají tehdy, jsou-li konány s kladným postojem.³⁰ Kořeny tohoto projevu lásky najdeme opět v křesťanství. Ježíš Kristus nám na velice jednoduchém příkladu ukázal, jak máme jedni druhým projevovat svou lásku, když myl nohy svým učedníkům. Ve společnosti, kde bylo zvykem nosit na nohou sandály a chodit po prašných cestách, bylo pro sluhu domu samozřejmostí umýt nohy všem pozvaným. Ježíš, který své učedníky nabádal k vzájemné lásce, jim názorně ukázal, jak to mají dělat, když sám vzal umyvadlo a plátno a všem umyl nohy. Ježíš povzbuzuje své učedníky k následování jeho příkladu. A dodává vysvětlení, že ve většině společností vládnu velcí nad malými, ale v Jeho království to bude naopak.³¹

- *Fyzický kontakt*

Fyzický dotek je jedním ze způsobů, jak projevit lásku. Významné projekty v oblasti vývoje dětí prokázaly, že děti, kterým je dopřáván v dostatečné míře fyzický kontakt, jsou emocionálně vyrovnanější než děti bez této podpory. Význam dotýkání se dětí není novinkou, kterou bychom objevili až nyní. Židé v Palestině prvního století, kteří

²⁸ CHAPMAN, G. *Pět jazyků lásky*, s. 44.

²⁹ Srov. Tamtéž, s. 44-45.

³⁰ Srov. Tamtéž, s. 68.

³¹ Srov. Tamtéž, s.68-69.

v Ježíšovi rozpoznali velkého učitele, k Němu přinášeli své děti, aby se jich dotkl.³² „V krizových situacích se objímáme téměř instinktivně. Proč? Protože fyzický dotek je silným projevem lásky. V krizových obdobích především potřebujeme cítit, že nás má někdo rád. Nemůžeme vždy změnit běh událostí, ale když víme, že nás má někdo rád, můžeme to snadněji přečkat.“³³

- *Přijímání darů*

„Dárky jsou vizuálními symboly lásky. Většina svatebních obřadů zahrnuje ceremonii týkající se předávání a přijímání snubních prstenů. Osoba vykonávající obřad říká: ‚Tyto prsteny jsou vnějším a viditelným znamením vnitřního, duchovního pouta, které vaše srdce láskou navždy spojuje v jedno.‘ To není pouze bezvýznamné rétorické cvičení. Je to pojmenování důležité skutečnosti – symboly jsou emocionálně velice významné. Řeč symbolů může být někdy dokonce zřetelnější než cokoli jiného.“³⁴ Většina darů jsou věci hmatatelné. Můžeme se k nim po čase vrátit, můžeme je vzít do ruky, můžeme být alespoň v myšlenkách s tím, kdo nám je daroval, ale existuje ještě jeden nehmatatelný dar. Je to darování sama sebe neboli dar blízkosti. Být tam, kde nás náš partner potřebuje.³⁵

³² Srov. CHAPMAN, G. *Pět jazyků lásky*, s. 81.

³³ Tamtéž, s. 86.

³⁴ Tamtéž, s. 57.

³⁵ Srov. Tamtéž, s. 60.

4 EUTANAZIE

Pod pojmem eutanazie stejně jako pod pojmem láska si různí lidé představují různé věci. Co je tedy eutanazie? Eutanazie bývá definována jako usmrcení člověka z dobrých důvodů, např. kvůli nevléčitelné nemoci a nesnesitelné bolesti. Eutanazie je kontroverzním tématem v medicíně, které zatím naprostá většina zemí řeší striktním zákazem a trestním stíháním těch, kteří eutanazii praktikují.³⁶ Pojem eutanazie souhrnně označuje celou řadu situací. Tradičním významem pojmu je dobrá smrt. Pod tímto pojmem jsme si mohli představit lehkou, popř. krásnou smrt, takovou, která přichází po dlouhém, spokojeném životě, rychle, bezbolestně, nebo ve spánku. Nyní pod pojmem eutanazie nejčastěji rozumíme smrt z milosti (z milosrdenství, z útrpnosti). Většina lidí si tento pojem spojí s aktivní eutanazií, tedy aktem, který vykoná lékař u nevléčitelně nemocného, trpícími nesnesitelnými bolestmi na jeho uvážlivou a svobodnou žádost.

4.1 Aktivní eutanazie

Podle Světové lékařské asociace (WMA) je eutanazie „vědomé a úmyslné provedení činu s jasným záměrem ukončit život jiného člověka za následujících podmínek: subjektem je kompetentní informovaná osoba s nevléčitelnou chorobou, která dobrovolně požádala, aby její život byl ukončen; jednající ví o stavu této osoby a o jejím přání zemřít a páchá tento skutek s prvořadým úmyslem ukončit život této osoby; skutek je proveden se soucitem a bez osobního zisku.“³⁷

Klíčovými prvky v této definici jsou: úmysl zabít, zabití a žádost nemocného.

1) Úmysl zabít

Všechny činy, které mají určitý mravní rozměr, jsou hodnoceny podle úmyslu jednajícího. Lékař může úmyslně zabít nemocného, byť na jeho žádost, kterou lze ovšem ve většině případů zpochybnit. Nebo lékař může ustoupit před vítězstvím smrti nad životem umírajícího nemocného, nenakládá na něj další zatěžující postupy, které vedou jen k protahovanému a bolestnému umírání a které nemocný odmítá. Lékař pečuje o nemocného do posledního dechu a ulehčuje mu v jeho trápeních. Oba nemocní zemřou, přece je mezi oběma případy podstatný rozdíl.

³⁶ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 65.

³⁷ MUNZAROVÁ, M. a kol. *Proč ne eutanazii aneb Být či nebýt?*, s. 19.

2) *Zabití*

Jednání, kdy lékař, zabíjí svého pacienta, pošlapává veškerou mravnost lékařství a jeho hojivé poslání.

3) *Žádost nemocného*

Zastánci eutanazie se odvolávají na princip respektu autonomie nemocného. Autonomie předpokládá vlastní dobrovolné rozhodování s jasnými cíli a záměry. Musíme si být vědomi, že v důsledku těžkého onemocnění, často dochází ke ztrátě autonomie. Hlavními důvody žádostí o eutanazii jsou pocity opuštěnosti, osamělosti, ztráta smyslu života, ztráty důstojnosti, pocity, že jsou ostatním na obtíž, strach ze smrti, strach z umírání a podobně.³⁸ Aktivní eutanazie bývá někdy nazývána strategií přeplněné stříkačky, je tak zdůrazněna aktivní role lékaře.³⁹

4.2 Asistovaná sebevražda

Od eutanazie je nutné rozlišit asistovanou sebevraždu. Ta reprezentuje její zvláštní formu. Pacient si přeje zemřít, protože je nevléčitelně nemocný, trpí nesnesitelnými bolestmi a onemocnění má neblahou prognózu. Žádá proto lékaře o pomoc, o radu nebo konkrétní prostředek, jak realizovat odchod ze života, žádá o „návod k vysvobození“. Na rozdíl od aktivní eutanazie akt ukončení života nevykonává lékař, ale za jeho asistence sám nemocný.⁴⁰

4.3 Pasivní eutanazie

Pojem pasivní eutanazie dříve znamenal ustoupení od aktivity – nepokračování v léčebných postupech, což vedlo také ke smrti. Pod pojmem pasivní eutanazie však mohly být schovány dva rozdílné postupy. Na jedné straně nejednání s úmyslem zabít: v tomto případě jde po mravní stránce o totéž jako v případě přístupu aktivního. Na straně druhé nepodání určité léčby nebo ustoupení od dalších postupů tehdy, jsou-li nadměrně zatěžující, přinášejí-li umírajícímu nemocnému jen ještě další utrpení v jeho umírání a jsou-li již zbytečné a marné, tzn. není-li ani při jejich aplikaci naděje na trvalejší a podstatné zlepšení stavu pacienta. Na odmítnutí takových postupů má navíc nemocný plné právo. Jen on je zdrojem práva lékařů jej léčit a může tedy rozhodovat,

³⁸ Srov. MUNZAROVÁ, M. a kol. *Proč ne eutanazii aneb Být či nebýt?*, s. 22-23.

³⁹ Srov. HAŠKOVCOVÁ, H. *Thanatologie*, s. 120.

⁴⁰ Tamtéž, s. 122.

jak chce žít při svém umírání. Je třeba mimořádně zdůraznit, že tato druhá situace není eutanazií!! Je to postup, který je plně v souladu s lékařskou etikou a s respektem k důstojnosti umírajícího člověka (někdy je zde užíván termín *letting die* – nechání zemřít).⁴¹ V dnešním technickém světě je nutné hovořit o ‚právu na smrt‘. Tento výraz však neznamena právo přivodit si smrt, ale právo zemřít zcela pokojně s lidskou i křesťanskou důstojností.⁴² V souvislosti s tím je nutné zamyslet se také nad používáním utišujících prostředků ke zmírnění bolesti umírajícího. V Katechismu katolické církve najdeme tato slova: „I když se má za to, že se už blíží smrt, nelze oprávněně přerušit léčebné procedury, které se obvykle nemocné osobě poskytují. Užívání utišujících prostředků ke zmírnění bolesti umírajícího, i s rizikem, že se ukrátká jeho dny, může odpovídat lidské důstojnosti, není-li smrt chtěna ani jako cíl, ani jako prostředek, nýbrž jen předvídána a připouštěna jako nevyhnutelná. Mírnící léčebné zákroky patří k výsostným projevům nezištné lásky. Z tohoto důvodu je třeba k nim vybízet.“⁴³

4.4 Argumenty pro eutanazii

Mezi hlavní argumenty ospravedlnění eutanazie patří například:

- snaha zbavit člověka utrpení
- snaha dát průchod lidským právům, zvláště právu na respektování osobní autonomie
- osvobození jedince od nepřijatelně bídné kvality života
- regulace nákladů na zdravotní péči.⁴⁴

Motivace hlasatelů eutanazie je různá, můžeme se o ní jen dohadovat. Většinou je hlavním důvodem soucit a přání vidět konec utrpení, může to být osobní zkušenost s nedostatečnou péčí o umírající členy rodiny. V neposlední řadě to ale může být i vypočítavá lhostejnost nebo snaha vnést do nesnadných a nepříjemných životních stránek života klinickou uspořádanost.⁴⁵ Myslím si, že tato tendence souvisí s trendem dnešní doby, s kulturou mládí, krásy a dokonalosti. Většina lidí je přesvědčena o tom, že do naší doby nepatří nemoci, utrpení, umírání a smrt. Ale protože je neumí

⁴¹ Srov. MUNZAROVÁ, M. *Proč ne eutanazii aneb Být, či nebýt?*, s. 20-21.

⁴² Srov. DEKLARACE PRO NAUKU VÍRY *Deklarace o eutanazii: Bona et iura*, s. 20.

⁴³ *Katechismus katolické církve*, s. 558.

⁴⁴ Srov. POLLARD, B. *Eutanazie ano či ne?*, s.26.

⁴⁵ Srov. Tamtéž, s. 22.

zlikvidovat úplně, snaží se na ně nemyslet, a pokud přichází, alespoň je odsunout kamsi stranou, za plentu.

4.5 Eutanazie v praxi

4.5.1 Podmínky pro provedení eutanazie

Zastánci eutanazie uvádějí několik podmínek pro aplikaci eutanazie:

- *Nevyléčitelně nemocný člověk*

Tato podmínka je všeobecně respektována, ale bývá často relativizována rozšířením možností poskytnout milosrdnou smrt i mladším osobám a dokonce i novorozencům.

- *Neblahá prognóza*

Podmínkou je zde těžká a nevyléčitelná nemoc, ale také stav, kdy se příchod smrti očekává s pravděpodobností dnů a týdnů, neblahá prognóza se má vyplnit do 6 měsíců. Ukázalo se však reálné, že o smrt můžou a budou žádat také lidé, kteří sice trpí nevyléčitelnou nemocí, ale slučitelnou se životem, a dokonce i ti, kteří netrpí žádnou vážnou nemocí, ale jejich život ztratil smysl.

- *Nesnesitelné a nezvladatelné bolesti*

Většina odborníků se shoduje v tom, že drtivé množství nesnesitelných bolestí lze terapeuticky zvládnout. Protože je práh i vnímání bolesti vysoce individuální, je nutné nemocnému bolesti věřit a velkoryse s nimi bojovat. Podle dostupných údajů lze většinu tzv. nesnesitelných bolestí odstranit nebo minimalizovat, pouze u malé části pacientů přetrvávají tzv. nezvladatelné bolesti.

- *Vlastní žádost a living will*

Žádost o provedení eutanazie by měla být dobře uvážená, přesvědčivá, trvalá a neměnná. Lze však hovořit o dobře uváženém rozhodnutí, když se nemocný rozhoduje pod tíhou své situace, když už se mu třeba nedostává potřebných sil?

V některých zemích se proto používá zvláštní forma pro vyjádření svobodné vůle, tzv. living will (doslovně živoucí vůle, v české terminologii je ustálen výraz životní vůle). Jedná se o písemné vyjádření pro případ, kdy člověk nebude pro závažnost stavu schopen ani posoudit svou situaci, ani verbalizovat své přání. Ukazuje se, že ani tato strategie není obecně použitelná. Ukazuje se totiž, že se lidé jinak rozhodují, když přemýšlí o něčem, co by mohlo být, než když se to stane.

- *Smrt z rukou lékaře*

Při eutanazii by měla smrt přicházet z rukou lékaře. Tento fakt vyvolává celospolečenské vášnivé debaty. Důvodem je především obava, zda si poté bude moci být každý pacient jist, že jeho život bude chráněn. Může zde vznikat strach z nedobrovolné eutanazie. Je možno se ptát, zda jsou v jedné osobě (lékaře) slučitelné ušlechtilé a humanistické rysy lékařské profese s principy zabíjení lidí...

V souvislosti s debatami o eutanazii si každý musí být vědom dosahu svých slov. Eutanazie se týká závěru života. Každý člověk je smrtelný a každého se tedy dotýká konsensuální závěr společnosti ve věci eutanazie. Opatrnosti nikdy nezbyvá a riziko zneužití, právě tak jako rizika spojená s glorifikací eutanazie, jsou značná. Pokud dojde k větší toleranci eutanazie, otvírá se prostor pro její zneužití. Zásadní přípuštění eutanazie je precedent, který nutně povede k její eskalaci.

4.5.2 Příklady zneužití eutanazie v historii

Pokud budeme poctivě procházet historií, najdeme několik varovných příkladů, kam může dojít tolerance nebo přímo legalizace eutanazie.

Holandsko je k eutanazii velice tolerantní a zákonná forma její beztrestnosti bývá dávana za vzor moderního humánního přístupu k umírajícího. Ale ani tam nejsou lékaři jednotní. Výzkumem bylo zjištěno, že pouze 2% lékařů uznávají právo svých nemocných na milosrdnou smrt. Každý lékař má v Holandsku oznamovací povinnost. Původně po oznámení následovalo vyšetřování celého aktu a zahájeno trestní stíhání. Na základě prošetření bylo zastaveno a uplatněn princip beztrestnosti. Na základě novely z roku 2001 byla celá vyšetřovací procedura výrazně zjednodušena a zaveden princip tzv. svědomitosti lékaře. Od té doby vzrůstá počet nedobrovolných a nechtěných forem eutanazie, rozšířila se i možnost žádat o milosrdnou smrt pro nezletilé, uplatňuje se aktivní pomoc sebevrahům... Otevřeně se hovoří o „kluzkém svahu“, na kterém se lidé v Holandsku nacházejí. Objevují se i hlasy, které odsuzují současnou praxi a nabádají k větší opatrnosti, nebo dokonce k opětovnému zákazu současné praxe.⁴⁶

Všeobecně známý je také příklad z fašistického Německa. V roce 1920 se v Německu objevil spis od právníka Karla Bindinga a lékaře Algedra Hocheho pod názvem „Poskytnutí souhlasu ke zničení života, který žití není hoden“. Tento spis se stal velmi populárním a posloužil ideologům fašistického Německa k teoretickému

⁴⁶ Srov. HAŠKOVCOVÁ, H. *Thanatologie*, s.143.

zdůvodnění cílených vyhlazovacích akcí určitých skupin obyvatelstva. Tragédie, která následovala, se opírala o tzv. vědecké a nezvratné argumenty, že lze bezpečně určit, který život ‚není hoden žítí‘, a tím takového člověka odstranit. Oběťmi se stali postupně nevyléčitelně duševně nemocní a to nejen dospělí, ale i děti, poté homosexuálové, nakonec byli hodnoceni jako neplnohodnotní lidé i Židé.

Teprve po II. světové válce vyšlo najevo, co vlastně znamenaly eutanastické akce, zejména program T4. Fašistický systém zavinil smrt tisíců nevinných lidí a eutanazie zde nebyla milosrdenstvím, ale vraždou. Ti, kteří žili své ‚marné‘ životy se o ni neprosili. Celkové počty usmrčených lidí se odhadují na 71 000. Akce eutanazie zahrnovala i ‚milosrdné‘ usmrcování dětí. Existovala pečlivá evidence všech novorozenců, kteří byli postiženi např. idicií, mongolismem, mikrocefalií, deformitami, obrnou. Na 30 ‚speciálních klinikách‘ zemřelo pak nedobrovolnou smrtí nejméně 5 tisíc handicapovaných dětí. Děti postižené dědičnými chorobami byly posuzovány a odsuzovány k zabití v nepřítomnosti a dokonce i proti vůli svých rodičů.⁴⁷

Dalším takovým příkladem je život a činy dr. Kevorkiana. Tento americký lékař se programově zabýval tzv. plánovanou smrtí. Nabízel nevyléčitelně nemocným milosrdnou smrt formou asistované sebevraždy pomocí stroje Mercitron, který sám sestrojil. On ručil za metodologii a spolehlivost výkonu, umírající člověk končil svůj život nejen z vlastní vůle, ale i svou vlastní rukou. Dr. Kevorkian tak neprováděl aktivní eutanazii, ale asistovanou sebevraždu. Myslel si, že svými činy vyprovokuje širokou diskusi o eutanazii a že tím docílí i její legalizace. Jeho činnost byla rozporuplná také proto, že několikrát umožnil zemřít i lidem, kteří zemřít nemuseli.⁴⁸

4.6 Argumenty proti legalizaci eutanazie

Pokusme se nyní shrnout argumenty hovořící proti legalizaci eutanazie, které vycházejí z výše uvedených skutečností:

- 1) Právo na eutanazii není právem, které by vycházelo z právní vědy. Takové právo by pošlapávalo skutečné právo na život a hrubým způsobem by narušovalo integritu jak nemocného, tak lékaře.

⁴⁷ Srov. HAŠKOVCOVÁ, H. *Thanatologie*, s. 138-142.

⁴⁸ Srov. Tamtéž, s. 145-147.

- 2) I kdyby právo na eutanazii bylo prohlášeno za legální a kdyby se ústava změnila, vždy by zůstalo nemorálním. Mravnost nestojí na zákonodárství ani na výsledcích referenda.
- 3) Každý důležitý lékařský problém zahrnuje i složku mravní. Nejedná se jen o jakýsi výběr, dle volby dotyčného. Je povinností lékaře, aby zaručil dokonalý odborný přístup k nemocným a umírajícím – a eutanazie se stane zbytečnou. Na druhé straně by měl mít nemocný plné právo, mravní i legální, odmítnout přemíru léčby, která vede jen k prodlužování umírání.
- 4) Eutanazie není autonomním výběrem. Nemocní jsou v pokročilé fázi onemocnění velmi zranitelní a snadno přijímají jakákoliv řešení své situace. Cítí se již být odcizeni vůči zdravým, vinni tím, že jsou zátěží pro ostatní, zahanbeni pro své těžkosti a slabosti, plní nejrozličnějších strachů a velmi citliví vůči různým návrhům.
- 5) Uzákonění možnosti usmrcovat nemocné by dalo lékařům obrovskou moc. Není to totiž nemocný, kdo určuje, že léčba je beznadějná, že utrpení je nesnesitelné a že je již připraven k eutanazii. Právní zajištění proti jakýmkoliv zneužitím je zcela nereálné. Lékař, jako kdokoli jiný, nemůže uniknout svým předsudkům, svým hodnotám, svým představám o životě a smrti, svým představám o tom, kolik utrpení by on sám unesl. Ze zkušeností je známo, že pacienti se většinou rozhodují pod vlivem psychických depresí nebo jiných rozlad; jejich léčba naopak často vede ke změně smýšlení, pokud jde o ukončení života.
- 6) Eutanazie není smrtí milosrdnou ani smrtí soucitnou, není provedena vlivem soucitu. Soucit musí být sotrpením, ne jenom lítostí.
- 7) Kluzký svah není pohádkou. Byl jednoznačný jak v akci eutanazie za nacismu, tak i v dnešních akcích moderních. Zabíjení lidí nekompetentních při neustálém vyhlašování respektu k autonomii nemocného je toho důkazem.
- 8) Eutanazie není smrtí důstojnou. Není důstojným postupem žádat o zabití v důsledku naprosté beznaděje a být zabit svým lékařem. Je známo, že pokud by byl pacient lépe a účinně ošetřován dobrou paliativní péčí, o zabití by nežádal.
- 9) Eutanazie není soukromou záležitostí. Všichni máme vztahy a různá provázání s jinými. Zabíjení má dopad na všechny, je rozvratné pro celou společnost, pro její vnímání nedotknutelnosti a ceny života. Svoboda jednoho člověka stojí v protikladu k ochraně celé společnosti, jejíž hodnoty rozleptává. Ochrana života byla dosud jednou z nejdůležitějších hodnot naší kultury a naší civilizace.

Legalizace eutanazie znehodnocuje cenu životů dlouhodobě nemocných, lidí senilních, lidí narozených s těžkým handicapem.

- 10) Eutanazie je v přímém protikladu s náplní lékařství. Lékařství bylo vždy spojováno i se závazkem mravním, s důrazem na to, aby život a umění byly v souladu. Zabíjení nemocných by vedlo k rozkladu lékařovy integrity a k podkopání důvěry v lékařství a lékaře vůbec.⁴⁹

4.7 Postoj křesťanství k eutanazii

Naše společnost je ovlivněna křesťanskou vírou, je proto třeba ujasnit si, jak se k eutanazii staví právě křesťanství a jaké k tomu má důvody.

Již v roce 1980 vyjádřila katolická církev svůj jasný postoj k eutanazii v dokumentu *Bona et iura*. V něm se hovoří nejen o eutanazii, ale i o hodnotě lidského utrpení, postoji křesťana k utrpení, používání prostředků tisících bolest a úměrném použití léčebných prostředků. Je zde jasně řečeno, že v eutanazii „jde o porušení božského zákona, urážku důstojnosti lidské osoby, zločin proti životu a proti lidstvu.“ Dokument připouští, že se může stát, že někteří lidé dojdou k přesvědčení, ať už na základě dlouhotrvající a těžce snesitelné bolesti, či z citových nebo jiných důvodů, že mohou legitimně žádat smrt nebo ji přivodit druhým. Osobní zodpovědnost může v tomto případě být snižena nebo úplně chybět, ale to nic nemění na povaze tohoto vražedného činu, který sám o sobě zůstane vždy nepřipustným. Prosby těžce nemocných lidí, kteří se dovolávají smrti, je nutno chápat jako dožadování se pomoci a lásky. Kromě lékařské péče nemocný potřebuje lásku a lidskou i nadpřirozenou vroucnost ducha, kterou může a má být obklopen ze strany všech, kteří jsou mu blízcí.⁵⁰ Ač je tento dokument již mnoho let starý, nepřestává být aktuální i v dnešní době.

V encyklice *Evangelium vitae* z roku 1995 papež Jan Pavel II. rozpracovává tuto problematiku podrobněji. Snaží se nalézt příčiny ztráty hodnoty lidského života a snahy ukončovat jej násilným způsobem. Vznáší otázku, proč mají být tyto skutky uznány veřejným zákonem a provozovány v rámci bezplatné zdravotní péče. Přirovnává situaci k válce mocným proti slabým. „Život totiž, který vyžaduje více ohleduplnosti, lásky a péče, je považován za neužitečný nebo chápán jako neúnosná zátěž, a proto je různými způsoby odmítán. Každý, kdo pro svou nemoc nebo postižení, či spíše vůbec

⁴⁹ Srov. MUNZAROVÁ, M. *Proč ne eutanazii aneb Být, či nebýt?*, s. 58-61.

⁵⁰ Srov. DEKLARACE PRO NAUKU VÍRY *Deklarace o eutanazii: Bona et iura*, s. 18.

svou přítomností na zemi, nějak omezuje štěstí a životní úroveň těch, kteří se mají lépe, je chápán téměř jako nepřítel, proti kterému je třeba se bránit nebo ho zcela odstranit. Vzniká zde jakési spiknutí proti životu, které nejenom že narušuje vztahy jednotlivců k jiným lidem a k rodinám a ke společenství, ale pokračuje i dále, dostává celosvětový rozměr a rozbíjí i vztahy mezi národy a státy.“⁵¹

⁵¹ Srov. JAN PAVEL II. *Evangelium vitae*, s. 20-21.

5 LÁSKYPLNÁ ODPOVĚĎ NA UTRPENÍ

Jaká je odpověď plná lásky na lidské utrpení, na žádost o eutanazii? Jak se k této žádosti může postavit člověk, který chce lásku umírajícímu dát?

5.1 Představa umírajícího pacienta o laskavé péči

Aby péče nebyla jen technikou, dovedností a zručností, musí být nutně spojena s láskou. Na počátku zamyšlení nad úlohou lásky v péči o umírající, nechám zaznít slova jednoho z nich. Na otázku, co si představuje pod pojmem ‚laskavá péče‘, odpověděl krátce před svou smrtí pacient v jednom britském hospici takto:

„Když ke mně přijдете přesto, že víte, co všichni víme – že umírám.

Když ke mně přijдете, i když reprezentujete profese, které selhaly v zajištění mého uzdravení. Když ke mně přijдете a věříte ve mně, uzdravení – neuzdravení.

Když se mnou trávíte čas, ačkoliv vám to nemohu vrátit.

Když mě berete jako individualitu.

Když si vzpomenete na maličkosti, které jsou milé, když vzpomenete i na mé blízké.

Když se zajímáte i o mou minulost a dokážete mluvit o mé budoucnosti.

Když se nesoustředíte na mé nálady, ale na mě jako na osobu.

Když slyším svou rodinu, jak o vás hezky mluví a raduje se, že jsme spolu.

Když se dokážete smát a být šťastní uprostřed vaší těžké práce.

Tím se ve vašich rukách cítím bezpečný a dává mi to jistotu, že zvládnou i okamžik smrti, až přijde.“⁵²

Můžeme na tuto žádost odpovědět eutanazií, nebo je to žádost o něco diametrálně odlišného? Žádá nás pacient o rychlé ukončení života, nebo je to žádost o soucítění a soutrpení, žádost o niternost, aktivitu a úctu, které jsou vlastnostmi lásky? Není to žádost o promlouvání jazyky lásky?

5.2 Paliativní medicína

Odpověď na tuto žádost dává paliativní medicína, která zahrnuje léčbu a péči o nevléčitelně nemocné, i v terminální fázi onemocnění. Jejím obsahem je doprovázení

⁵² SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění doprovázet*, s. 25.

umírajících, lékařská a lidská podpora, symptomatická léčba zmírňování obtíží, především bolestí. Dobře prováděná paliativní péče je eticky přijatelnou alternativou eutanazie. Pacienti netrpí jen tělesnými potížemi a bolestmi, ale i psychickým strádáním, úzkostí a strachem z nadcházejícího konce života. Léčba je proto zaměřena i tímto směrem. Paliativní léčba má zajistit terminálně nemocným co nejlepší kvalitu života až do smrti. Jednou z jejích zásad je, že léčba prodlužující život nemá přinášet nemocnému více utrpení než užítku. Musí být přitom respektováno jeho přání, svobodně vyslovené na základě seriózní informace o nemoci. Nemocní tak nemusí podstupovat léčbu, která se jeví jako zbytečná a lékaři by takovou léčbu neměli ani indikovat. Je třeba přesně definovat, co je zbytečná léčba. Zbytečnost musí být posuzována přísně individuálně, specificky pro každého jednotlivého nemocného.⁵³ „Zbytečnost léčby nastává, když pravděpodobnost prospěchu pacienta je nulová nebo mizivá až nereálná (kvantitativní zbytečnost), nebo když je zřejmé, že léčba bude schopna docílit přežití, ovšem za cenu nepřijatelné kvality života (kvalitativní zbytečnost).“⁵⁴

Paliativní péče

- poskytuje úlevu od bolesti a jiných forem utrpení,
- přisvědčuje života a chápe umírání jako přirozený proces,
- neusiluje ani o urychlení, ani o nepřiměřené zadržování smrti,
- integruje psychologické i spirituální aspekty péče o pacienty,
- nabízí systematickou podporu pacientům, která jim dovoluje žít přiměřeně aktivní život až do smrti,
- nabízí také systematickou podporu rodinám nemocných, která jim umožňuje vyrovnat se s pacientovým onemocněním i s vlastním zármutkem,
- pěstuje týmový přístup, který umožňuje účinně reagovat na potřeby pacientů i jejich rodin,
- podporuje kvalitu života a může pozitivně ovlivňovat průběh onemocnění,
- je použitelná i v časně fázi onemocnění současně s jinými způsoby léčení, které jsou určena k prodloužení života, a zahrnuje všechna vyšetření nezbytná k lepšímu pochopení a ovlivňování závažných klinických komplikací způsobujících utrpení.⁵⁵

⁵³ Srov. GOLDMANN, R., CICHÁ, M. *Etika zdravotní a sociální práce*, s. 74.

⁵⁴ Tamtéž, s. 83.

⁵⁵ Srov. HAŠKOVCOVÁ, H. *Thanatologie*, s. 38.

5.3 Význam lidského utrpení

5.3.1 Nemoc jako příležitost

Většina lidí si přeje zemřít co nejpozději, ale hlavně co nejrychleji, pokud možno ve spánku. Mnoho lidí říká o takto zemřelých, že měli krásnou smrt. Je nutno jim oponovat. Delší nemoc často mívá i svou významnou pozitivní stránku. Bývá často příležitostí nejen pro nemocného, ale i pro jeho okolí. Vážná nemoc vede zpravidla k přehodnocení jeho žebříčku hodnot. Je-li tato příležitost správně pochopena a zúročena, může být nemoc tím nejplodnějším a nejcennějším úsekem života. Ta možnost zůstává, i když je nemocný plně odkázán na ošetřování druhou osobou. Nemůže sice pracovat, ale může milovat. A může to dát najevo. Nyní má čas.⁵⁶

Nevyléčitelně nemocný by se neměl ptát, co může od života očekávat, ale co život může očekávat od něho. Co on může dát životu, svým blízkým, kde ještě může narovnat porušené vztahy, kde může napravit, co někdy pokazil. Vždycky existuje opravné opatření. Jmenuje se lítost. Je nutné vědět, že příčinou nezměrného utrpení je někdy stav pacientova nitra, výčitky svědomí. Doba před smrtí, kdy pacient většinu dne jen prospí, může být dobou, kdy dává do pořádku své nitro a svou minulost.⁵⁷ Je proto nutné tento čas nemocným dát a nekrátit jej nevyžádanou eutanazií.

5.3.2 Přijetí utrpení a smrti v křesťanství

V období nemoci a stáří lidé hlouběji zakoušejí tíživý problém utrpení a smrti. Odpověď na něj závisí na jejich názoru na svět, zvláště na jejich náboženství. Křesťanská víra vidí v utrpení prostředek spojení člověka s Kristem. Utrpení dělá člověka citlivějším pro Boha, po tázání se po smyslu života a pro potřeby druhých. V utrpení je spatřován zdroj milost pro celý Boží lid.⁵⁸

V Bibli formulovaný pohled křesťanství na život, utrpení a smrt spočívá v předpokladu, že člověk dostává svůj život darem od Boha. Má ho proto smysluplně využít se vším, co k němu patří, i s utrpením a smrtí. Bez svého těla, které podléhá utrpení a smrti, by člověk nebyl lidskou osobou. Lidská osoba vzniká spojením duše a těla a během svého života se vyvíjí, stává se sama sebou. Období nemoci a umírání jsou také časem, kdy se člověk stává sám sebou, kdy se stále ještě vytváří zcela

⁵⁶ Srov. SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění pomáhat*, s. 38.

⁵⁷ Srov. Tamtéž, s. 47.

⁵⁸ Srov. PESCHKE, K.-H. *Křesťanská etika*, s. 301-302.

konkrétní a nenahraditelná lidská osoba. Není proto přijatelné, aby se člověk této části života vyhnul předčasnou smrtí, např. eutanazií. Ale zároveň není přijatelné, aby v době umírání zůstal člověk osamocen. Je nutné jeho utrpení odstraňovat a mírnit.

Základem křesťanské víry je, že „konkrétní a nenahraditelná lidská osoba, která se během života vyvíjela a stávala sama sebou, bude Bohem po smrti vzkříšena, tedy povolána ke zcela nové formě a podobě života, která už utrpením a smrtí poznamenána nebude.“⁵⁹

5.3.3 Logoterapie

Velký přínos pro nalézání smyslu utrpení má učení Viktora Emila Frankla. Ve svém učení poukázal na to, že člověk může objevit smysl v životě trojím způsobem:

- a) vykonáním činu – hodnoty tvůrčí,
- b) prožitím hodnoty – hodnoty prožitkové,
- c) utrpením – hodnoty postojové.

Pokud něco konáme – svou práci, zájmovou činnost, sportování – vytváříme hodnoty tvůrčí. Každá činnost získává smysl tím, jak je konána. I zdánlivě bezvýznamný čin, pokud je konán s ohledem na druhé, stává se sebezpřesahujícím, lidským a smysluplným.

Prožitím hodnoty může být jakýkoli lidský zážitek, který jej obohacuje či povznáší, např. zážitek krásy přírody, lidského výkonu. Nejhodnotnější lidským zážitkem je podle Frankla láska.

Podle logoterapie může být tragická triáda – utrpení, vina a smrt – příležitostí pro nejhlubší lidský růst. Člověk se může stát hrdinou, pokud své utrpení promění v morální vítězství.⁶⁰

5.3.4 Základní potřeby umírajícího

K tomu, aby člověk dosáhl svého smíření se s utrpením a smrtí je nutné mít vedle sebe někoho, kdo jej bude touto tak těžkou dobou doprovázet. Někoho, kdo bude naplňovat psychické, popř. spirituální potřeby umírajícího, kterými jsou:

- potřeba nezůstat sám, komunikovat s druhými, nebo alespoň být v přítomnosti druhých,
- potřeba soukromí a intimity,

⁵⁹ Srov. MARTÍNEK, M. a kol. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*, s. 150.

⁶⁰ Srov. DRAPELA, V. J. *Přehled teorií osobnosti*, s. 149-151.

- potřeba hovořit o své situaci pravdivě, ale vždy s přítomnými prvky naděje,
- potřeba hovořit o smyslu svého dosavadního života (co jsem udělal dobře, co jsem pokazil, co jsem měl udělat),
- potřeba vyjádřit se ke svému současnému stavu (smět vyslovit své obavy z umírání a smrti),
- potřeba vyjádřit svou úzkost, bolest a někdy i beznaděj,
- potřeba hledání odpovědi na otázku, zda má utrpení nějaký smysl,
- potřeba hovoru o své vině na vzniku a rozvoji vážné nemoci,
- potřeba ujištění, že příbuzní unesou bolest ze ztráty,
- potřeba truchlit (zaplakat si),
- potřeba připravit se na svou vlastní smrt a vnitřně se jejímu příchodu nebránit,
- potřeba ujištění, že smrt nebude bolet, resp. že všichni udělají vše, aby tomu tak bylo.

Uvedené potřeby lze ještě doplňovat potřebami individuálními, které ještě mohou být vyplněny, např. smíření s příbuzným či kamarádem, konzumace oblíbeného jídla, poslech oblíbené hudby aj.⁶¹

⁶¹ Srov. HAŠKOVCOVÁ, H. *Thanatologie*, s. 163-165.

6 LÁSKA x EUTANAZIE V PRAXI

6.1 Pomoc lidem, kteří nechtějí být na obtíž

Na začátek uveďme jeden z případů MUDr. Marie Svatošové:

O pomoc ji požádaly sestry agentury domácí péče. Seznámila se s klientkou s diagnózou generalizovaného nádoru, prakticky upoutanou na lůžko. Se svou krásnou a vzorně pečující rodinou prožila klidné Vánoce a před Silvestrem se bez předchozího varování dvakrát pokusila o sebevraždu spolykáním našetřených tablet. Na druhý pokus se jí to téměř podařilo a protože se rodina obávala dalších pokusů, požádala o pomoc odborníka. Dotyčná nechtěla hovořit se žádným psychologem či psychiatrem, nakonec se rozhodla tolerovat pouze odborníka z daleka.

V rozhovoru vyšlo najevo, že klientka se obává o to, aby dcera neztratila dobré místo v zahraniční firmě. Dcera měla před sebou jasný postup, ale když maminka potřebovala její péči, přerušila práci, aby se o ni postarala. Bylo jí vysvětleno, že pokud je firma kvalitní na perspektivní, mladou sílu si počká.

Stále ještě bylo v rozhovoru něco nevyjasněného. Po další době bylo jasné, co daná klientka hledá. Hledala smysl utrpení, hledala smysl toho, proč se o ni má dcera starat. „Ale teprve když ty děti prožijí něco takového jako teď prožívají ty vaše, a když to zvládnou tak perfektně jako to zvládají ty vaše, teprve pak mohou uzrát v osobnosti. Já vím, že to nemají lehké, a vy už vůbec ne. Ale když to zvládnou, a vy jim k tomu dáváte příležitost, ručím vám za to, že z nich budou úplně jiní lidé. A připojila jsem pár příkladů ze života, kdy podobné utrpení zformovalo mladého nezralého člověka v obdivuhodnou osobnost. Původní napětí z tváře paní X se zcela vytratilo a vystřídalo ho odhodlání a lehký úsměv.“⁶²

Jak bychom mohli takový nebo podobný případ rozebrat pomocí znalostí, které máme o lásce? Rozhodně se setkáváme s několika druhy lásky. Jednak je to láska storgé – láska mezi rodiči a dětmi a láska agapé – láska, která miluje druhého jen kvůli němu samému. Dcera miluje svou matku, lze říci, že zde figuruje láska storgé i agapé, proto je ochotna a schopna se o matku postarat. Matka také miluje láskou storgé, proto nechce svou dceru omezovat v její cestě životem. Pokud je ale dovedena k poznání, že svou

⁶² Srov. Jak pomoci pacientovi, který nechce být svým blízkým na obtíž. Dostupné na WWW. <http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/Jak-pomoci-pacientovi-ktery-nechce-byt-s.3.vym-blizkym-na-obtiz.html> [online].

nemocí a ochotou se nechat ošetřovat dceři poslouží, opět zafunguje láska storgé a matka se ztotožní se stávající situací.

6.2 Případ ženy ve vegetativním stavu

V roce 2005 vzbudil celosvětovou pozornost případ Američanky Terri Shiavo, která ve věku 25 let utrpěla nenávratné poškození mozku po přestálé zástavě srdce. Dalších 15 let žila pouze ve vegetativním stavu, byla zcela upoutána na lůžko a byla uměle vyživována. Závažný a beznadějný stav se rozhodl řešit její manžel žádostí o milosrdné usmrcení. Učinil tak s odkazem na někdejší ústní vyjádření Terri, že by si nikdy nepřála žít ve vegetativním stavu, tedy bez závislosti na své vůli.

Celosvětová diskuse dávala zčásti pravdu manželovi a zčásti rodičům, kteří byli důsledně proti eutanazii. Případ byl několikrát soudně projednán, až nakonec bylo Terri dovoleno zemřít. Stalo se tak v důsledku ukončení podávání výživy.⁶³

Vstupuje i v tomto případě do hry láska? V případě, že ano, jaký druh lásky? Rozhodně zde vidíme lásku storgé, která nedovolí rodičům nechat své dítě zemřít, když je situace kritická a šance na zlepšení mizivé. Je možné v postoji manžela vysledovat lásku erotickou, která nechce, aby žena, kterou kdysi miloval, změněna k nepoznání trpěla?

6.3 Případ ženy s rakovinou prsu

MUDr. Marie Svatošová ve své knize „Hospice a umění doprovázet“ uvádí několik příkladů. Jedním z nich je příklad spolužačky Magdy. Je jí diagnostikován zhoubný nádor prsu. Prochází operací, při které ji odstraňují prs, po nějaké době i ozařováním pro objevení metastázy.⁶⁴

V tomto příkladu můžeme vysledovat opět několik druhů lásky. Když se Magda obává o své děti, vidíme zde lásku storgé, lásku erós a agapé ve vztahu manžela k Magdě. Agapé je láska, která je ochotná dávat, starat se a neohlížet se na to, jak se cítí on. V manželově chování je jasně vidět, jakými jazyky lásky ke své ženě hovoří – mytí nádobí, koupě dárků, čas prožitý na dovolené...

⁶³ Srov. HAŠKOVCOVÁ, H. *Thanatologie*, s. 149.

⁶⁴ Srov. SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění pomáhat*, s. 52-68.

6.4 Příklad ženy s Alzheimerovou chorobou

Janet Atkinsonové byla diagnostikovaná Alzheimerova choroba. Uvědomovala si, jak bude choroba postupovat a co pro ni a její rodinu bude znamenat. Když se dozvěděla svou diagnózu, rozhodla se bez váhání uspíšit svou smrt, dokud k tomu má ještě dost sil. Požádala dr. Kevorkiana, aby ji pomohl zemřít. Zemřela po podání intravenózní injekce pomocí sebevražedného přístroje, který lékař sestrojil. Jejím přáním bylo publikovat její případ po smrti. Zároveň s publikováním jejího případu se objevila zpráva o nové naději na léčbu Alzheimerovy nemoci.⁶⁵

Vedla Janet k tomuto rozhodnutí láska? Byla to láska agapé, která pro sebe nic nežadá, nebo láska storgé, která miluje děti, aniž by od nich cokoli očekávala? Nebo to mohla být nedostatečná láska k sobě, která sebe nepřijímá, pokud nejsem dokonalý nebo pokud jsem nějak postižený? Bylo by adekvátním východiskem z této situace nalezení smyslu života s chorobou a naplňování potřeb umírající?

Tyto a ještě jiné otázky nás mohou napadat při jakémkoliv případě smrtelně nemocných lidí, ať už se nás bezprostředně dotýkají nebo o nich jen slyšíme. Je nutno na ně hledat odpovědi a ne se spokojit s první možností, která nás napadne při konfrontaci se smrtí.

⁶⁵ Srov. BROVINSOVÁ, J. M., OEHMKE, T. *Vražda nebo milosrdenství? Dr. Smrt*, s. 26-44.

ZÁVĚR

Je možné na otázky uvedené v úvodu mé práce odpovědět jednoznačným způsobem?
Může být láska argumentem pro provedení eutanazie?

S použitím informací z uvedené literatury jsem dospěla k závěrům, že pokud chce láska být aktivní a spoluúčastna na životě toho druhého, pokud mu chce ze sebe dávat a ne brát, nikdy nemůže být dostatečným a odůvodnitelným argumentem pro eutanazii. Pokud láska hledí na druhého, pokud mu chce pomoci naplňovat všechny jeho potřeby, pokud chce s druhým prožívat i těžká období a nejen období bez obtíží, nemůže být argumentem pro eutanazii. Pokud má být lidská láska odrazem lásky Boží, nemůže být argumentem pro eutanazii. Pokud se láska nevzdává, nepropadá beznaději, nepřebírá nekriticky názor druhého, nemůže být dostatečným argumentem pro eutanazii.

Protože ale láska není jednoznačným pojmem a každý člověk může pod pojmem láska vidět něco jiného, může být pro někoho i láska důvodem pro eutanazii.

Jedním z úkolů sociálního pracovníka v dnešní době je působit na člověka neustálým ukazováním jiné cesty, minimalizováním bolestí a utrpení umírajících, nacházením smyslu i v utrpení, aby vždy člověk zvolil jinou alternativu než je předčasné ukončení života. Cílem je prožít život od přirozeného počátku do jeho přirozeného konce bez jeho zkracování, ale také bez zbytečného prodlužování utrpení a života za každou cenu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Monografické publikace:

AKVINSKÝ, T. *O lásce*. 1. vyd. Praha. Krystal OP, 2005. ISBN 80-85929-71-6.

Bible. Praha: Ekumenická rada církví, 1989. ISBN neuvedeno.

ARISTOTELÉS *Etika Níkomachova*. 2. rozšířené vydání. Praha: Petr Rezek, 1996.

ISBN 80-901796-7-3.

BENEDIKT XVI. *Encyklika Deus caritas est*. 3. revidované vydání. Praha: Paulínky, 2006. ISBN 80-86949-03-6.

BROVINSOVÁ, J. M., OEHMKE, T. *Vražda, nebo milosrdenství? Dr. Smrt*. 1. vyd.

Praha: Brána, 1996. ISBN 80-85946-45-9.

DRAPELA, V. J. *Přehled teorií osobnosti*. 5. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-505-9.

FROMM, E. *Umění milovat*. Dotisk. Praha: Simon and Simon Publisher, 1996. ISBN 80-85637-26-X.

GOLDMANN, R., CICHÁ, M. *Etika zdravotní a sociální práce*. 1. vyd. Olomouc:

Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0907-0.

GRŮN, A. *Víra, naděje a láska*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství,

2004. ISBN 80-7192-857-7.

HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-

803-1.

HAŠKOVCOVÁ, H. *Thanatologie*. 2. přepracované vydání. Praha: Galén, 2007. ISBN

978-80-7262-471-3.

- CHAPMAN, G. *Pět jazyků lásky*. 1.vyd. Praha: Návrat domů, 2008. ISBN 80-7255-058-6.
- JAN PAVEL II. *Evangelium vitae*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-139-3.
- Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-132-6.
- KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY *Deklarace o eutanazii: Bona et iura*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-334-0.
- LAUSTER, P. *Láska*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 1994. ISBN 80-7176-033-1.
- LEWIS, C. S. *Čtyři lásky*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1997. ISBN 80-85495-56-2.
- MARTÍNEK, M. a kol. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. 1. vyd. Praha: Janík, 2008. ISBN 978-80-904137-2-6.
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- MUNZAROVÁ, M. a kol. *Proč ne eutanazii aneb Být či nebýt?* 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7195-304-3.
- PESCHKE, K.-H. *Křesťanská etika*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-718-9.
- POLLARD, B. *Eutanazie ano či ne?* 1. vyd. Praha: Dita, 1996. ISBN 80-85926-07-5.
- SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění pomáhat*. 3. vyd. Praha: Ecce homo, 1995. ISBN 80-902049-0-2.

Elektronické odkazy:

- 1) Wikipedie, Otevřená encyklopedie. [online] [Cit. 7.2. 2011]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1ska>.
- 2) Co je to láska? [online] [Cit. 11.2. 2011]. Dostupné na WWW: http://www.uterky.estranky.cz/clanky/co-je-to-laska_.html
- 3) Jak pomoci pacientovi, který nechce být svým blízkým na obtíž. [online] [Cit. 7.3. 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/Jak-pomoci-pacientovi-ktery-nechce-byt-svym-blizkym-na-obtiz.html>.

ABSTRAKT

SMRČKOVÁ L. *Druhy lásky v kontextu bioetické argumentace*. České Budějovice 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie a religionistiky.
Vedoucí práce doc. Ing. Tomáš Machula, Th.d., Ph.D.

Klíčová slova: láska, druhy lásky, storgé, filia, agapé, erós, argumenty, umírání, nemoc, utrpení, paliativní medicína, logoterapie, smysl života, eutanazie, asistovaná sebevražda

Práce se zabývá druhy lásky, jejich rozdělením a charakteristikou. Dalším tématem je eutanazie, její rozdělení a argumentace pro a proti její legalizaci. Základním cílem práce je popsat tyto pojmy a pokusit se najít mezi nimi souvislost, pokusit se odpovědět na otázku, zda může být láska argumentem pro eutanazii a pokud ano, tak proč.

Na již publikovaných případech smrtelně nemocných lidí se pokouší najít možnosti a cesty jednání motivovaného láskou. Hledá přínos těchto poznatků pro práci sociálního pracovníka.

ABSTRACT

Types of Love in the Context of Bioethical Arguments

Key Words: love, kinds of love, storge, philia, agape, eros, arguments, dying, sickness, suffering, palliative medicine, logotherapy, meaning of life, euthanasia, assisted suicide

The thesis deals with kinds of love, their classification and characteristics. Another topic is euthanasia, its classification and arguments in favour of/against its legalisation. The basic aim of the thesis is to describe these concepts and to try to find a connection between them, to try to answer the question whether love can be argument for euthanasia, and if it can, then why.

It tries to find possibilities and ways of action motivated by love, using cases already published of terminally ill people. It searches for the benefits of these findings for the work of a social worker.